

І.С. КОСЕНКО, В.П. ШЛАПАК

Національний дендрологічний парк "Софіївка" НАН України
Україна, 20300 м. Умань, вул. Київська, 12а

ТВОРЕЦЬ КОЛЕКЦІЙНОГО ФОНДУ ШИПШИН У НАЦІОНАЛЬНОМУ ДЕНДРОЛОГІЧНОМУ ПАРКУ "СОФІЇВКА"

Висвітлено життєвий шлях та результати діяльності В.В. Мітіна з інтродукції та селекції видів роду Rosa L. Наведено його наукові здобутки щодо раціонального збагачення біорізноманіття рослин шляхом виведення нових безшипових форм шипшини.

Національний дендрологічний парк "Софіївка" є відомим усьому світові шедевром геніального зодчого Л. Метцеля. Проте переважна більшість працівників, які зберегли і бережуть "Софіївку" упродовж 206 років, мало кому відомі. Одним з таких працівників був Віктор Володимирович Мітін.

Народився В.В. Мітін 1 травня 1945 р. у с. Сенному Вольського району Саратовської області (Російська Федерація). У 1967 р. закінчив біологічний факультет Горьківського державного університету ім. М.М. Лобачевського і з цього часу все його подальше життя пов'язане з науковою діяльністю. Свій трудовий шлях він розпочав на посаді молодшого наукового співробітника на Калужській обласній сільськогосподарській дослідній станції. Цього ж року вступив до аспірантури ЦРБС АН УРСР, по закінченні якої з 1970 по 1977 рік працює на посаді молодшого наукового співробітника у дендрологічному парку "Тростянець", а у 1973 р. під керівництвом А.М. Гродзинського успішно захищає кандидатську дисертацію на тему: "Вивчення хімічної природи галь-

В.В. Мітін

муючих речовин листяного опаду бука європейського та берези японської".

У доробку В.В. Мітіна 42 наукові, науково-популярні праці та монографії, видані як одноосібно, так і у співавторстві. Проте найвагоміші наукові дослідження Віктора Володимировича пов'язані з роботою у дендрологічному парку "Софіївка", де він працював з січня 1979 р. по липень 1999 р. Тут він пройшов шлях від молодшого до

старшого наукового співробітника, вченого секретаря.

У цей період розширюється коло його наукових інтересів, опубліковано його праці з ботаніки та історії декоративного садівництва. Особливу увагу він приділяє шипшині звичайній, або собачій (*Rosa canina* L.), адже вона є декоративною рослиною і водночас може бути підщепою для окулірування [1, 2]. Він зібрав колекцію шипшин, яка нараховує 115 таксонів. Як підсумок його наукових досліджень у 1993 р. побачила світ монографія "Інтродукція шиповників в Лесостепі України" [3], яка є свого роду довідником з фенології та селекції шипшини і досі не втратила своєї актуальності. У ній В.В. Мітін аналізує власні спостереження – фенологію, вплив

екологічних факторів на ріст і розвиток шипшини та методи селекції з отримання безшипових форм. Так, він зазначає, що у межах одного кліматичного району види роду *Rosa L.* зростають на різних ґрунтах: від чорнозему до бідних піщаних і слабо-розвинених кам'янистих, трапляються також на торф'яних ґрунтах.

Шипшини відрізняються великою різноманітністю, тому щодо точного видового складу роду *Rosa L.* єдиної думки серед вчених не має. Так, М. Гандогер (*Gandoger.* – цит. по [8]) у 1890 р. наводив для Європи і Західної Азії 4266 видів роду *Rosa L.*, А. Редер [8] вважав, що у помірному та субтропічному регіонах Північної півкулі Землі зростає 100–200 видів, тоді як С.Г. Сааков і О.А. Фішер [4] наводять дані про 400, а С.Я Соколов і О.А. Связева – про 470 видів [5]. За даними С.К. Черепанова [7], у СНД зростає 217 видів шипшини. В Україні, на думку В.Г. Хржановського [6], – 52 види. Отже, всебічне дослідження біології аборигенних та інтродукованих видів роду *Rosa L.*, їх розвитку та введення в культуру є актуальним і в теоретичному, і в практичному аспектах.

У своїй роботі з інтродукції шипшини В.В. Мітін вирішував два завдання: по-перше, задоволення потреб зеленого господарства у підщепах троянд, по-друге, виведення нових форм шипшини, які не матимуть шипів на поверхні пагонів і нижньому боці листків. Щодо шипів учений зазначає, що залежно від виду шипшини вони можуть відрізнятися за формою, розмірами і кількістю, мати вигляд волосків, щетинки, голки, шила, бути круглими, плоскими, вузькопластинчастими, товстими, тонкими, прямими або з різним ступенем зігнутої. Розташування шипів може бути щільним, суцільним, розсіяним і парним. Шипи можуть бути відсутні взагалі або розміщуватись лише у верхній частині стебла.

Серед дикорослих видів шипшини перспективними у цьому плані можуть бути *R. ussainica* Chrshan., яка не має шипів, щетинок

та залозок на гілках, проте має їх на нижньому боці головної жилки листка; китайський вид *R. banksiae* Ait.; майже безшиповий вид *R. pendulina* L. та інші види.

В.В. Мітін досліджував також характер спадковості та виявлення ознак безшиповості під час онтогенезу у різних видів шипшин.

На підставі багаторічного вивчення особливостей насінневого розмноження сотень зразків шипшин, інтродукованих В.В. Мітіним у дендропарк "Софіївка" і характеру успадкування сіянцями основних морфологічних ознак материнських рослин, особливо характеру пагонів, йому вдалося встановити, що види, які за сукупністю ознак належать до секції *Caninae*, відрізняються від видів інших секцій роду *Rosa* яскраво вираженою матроклинною спадковістю. Слід зазначити, що описані в його роботі нові форми таких видів, як *R. canina* L., *R. corymbifera* Borkh., *R. micrantha* Smith і *R. rubiginosa* L., безперечно, являють собою типові мікровиди у сучасному розумінні цього терміна. І лише недостатня вивченість їх природного географічного ареалу (це переважно кавказькі зразки) не дає можливості вважати ці форми справжніми ботанічними видами.

В.В. Мітін описав отримані форми рослин за їх життєвою формою, ареалом, походженням, видом вихідного матеріалу, особливостями морфології, способом репродукції, стійкістю, науковою цінністю, практичним значенням.

Номенклатурними типами усіх описаних форм шипшин є живі рослини, які вирощуються у дендропарку "Софіївка", а також відповідні гербарні зразки.

1. ***Rosa arvensis* Huds. f. *homoacantha* V. Mitin** – шипшина польова ф. рівношипа. *Життєва форма*: кущ сланкий, пагони до 5 м завдовжки; *ареал*: культурний; походження: ГБС АН СРСР (м. Москва); *вид вихідного матеріалу*: насіння; *особливості морфології*: шипи на пагонах однорідні, здебільшого прямі, плодоніжки і плоди майже голі;

способи репродукції: розмножується насінням і живцями, при насінневому розмноженні у потомства відбувається розщеплення ознак, тому форма зберігається стабільною лише при вегетативному розмноженні; *стійкість*: висока; *наукова цінність*: вихідний матеріал для інтродукції і селекції; *практичне значення*: декоративна, ґрунтопокривна, ґрунтозахисна, вітамінна, харчова рослина, підщепа для троянд.

2. **R. arvensis Huds. f. heteroacantha V. Mitin** – шипшина польова ф. різношипа. *Життєва форма*: сланкий кущ з тонкими пагонами до 5 м завдовжки; *ареал*: культурний; *походження*: ГБС АН СРСР (м. Москва); *вид вихідного матеріалу*: насіння; *особливості морфології*: шипи на пагонах розташовані рідко, великі і дрібні, прямі і зігнуто-притиснуті, плодоніжки і плоди з дрібними щетинками; *способи репродукції*: розмножується насінням і живцями, при насінневому розмноженні у потомства відбувається розщеплення ознак, тому форма зберігається стабільною лише при вегетативному розмноженні; *стійкість*: висока; *наукова цінність*: вихідний матеріал для інтродукції і селекції; *практичне значення*: декоративна, ґрунтопокривна, ґрунтозахисна, вітамінна, харчова рослина, підщепа для троянд.

3. **R. canina L. f. memorialis V. Mitin** – шипшина собача ф. меморіальна. *Життєва форма*: кущ до 9 м заввишки; *ареал*: культурний; *походження*: дендропарк "Софіївка", меморіальна зона; *вид вихідного матеріалу*: насіння; *особливості морфології*: плоди довгасті, пагони могутні, прямостоячі, спираючись на зростаючі поруч дерева, досягають 10-метрової висоти; *способи репродукції*: можна розмножувати насінням, живцями і щепленням, при насінневому розмноженні у потомства не відбувається розщеплення ознак, форма зберігається стабільною; *стійкість*: висока; *наукова цінність*: становить великий інтерес як високоросла форма; *практичне значення*: декоративна, вітамінна, харчова рослина, підщепа для троянд.

4. **R. canina L. f. mgrica V. Mitin** – шипшина собача ф. мґрійська. *Життєва форма*: прямостоячий кущ до 3 м заввишки; *ареал*: Східна Грузія; *походження*: Грузія, Гомборський хребет, серед кущів на урвищі біля р. Мґрія; *вид вихідного матеріалу*: насіння; *особливості морфології*: плоди округлі, шипи рідкі і вигнуті; *способи репродукції*: розмножується насінням і живцями, при насінневому розмноженні у потомства не відбувається розщеплення ознак, форма зберігається стабільною; *стійкість*: дуже висока; *наукова цінність*: стійка форма; *практичне значення*: декоративна, вітамінна, харчова рослина, підщепа для троянд.

5. **R. canina L. paradoxalis V. Mitin** – шипшина собача ф. дивна. *Життєва форма*: прямостоячий кущ до 5 м заввишки; *ареал*: Східна Грузія; *походження*: Грузія, с. Кабали, зарості поблизу дороги на м. Тбілісі; *вид вихідного матеріалу*: насіння; *особливості морфології*: листя і частина пагонів не мають шипів; плоди середніх розмірів, досягають у жовтні; *способи репродукції*: розмножується насінням, живцями і щепленням, при насінневому розмноженні у потомства не відбувається розщеплення ознак, форма зберігається стабільною; *стійкість*: висока; *наукова цінність*: можливо, особливий вид, вихідний матеріал для інтродукції і селекції; *практичне значення*: декоративна, підщепа для троянд.

6. **R. canina L. f. praesox V. Mitin** – шипшина собача ф. рання. *Життєва форма*: прямостоячий кущ до 4 м заввишки; *ареал*: культурний; *походження*: розсадник радгоспу "Рутченково" (м. Донецьк); *вид вихідного матеріалу*: насіння; *особливості морфології*: пагони з невеликою кількістю шипів; плоди довгасті, середніх або великих розмірів, досягають наприкінці серпня; *способи репродукції*: розмножується насінням, живцями і щепленням, при насінневому розмноженні у потомства не відбувається розщеплення ознак, форма

зберігається стабільною; *стійкість*: низька, значно ушкоджується іржею троянд; *наукова цінність*: цікава як малошипова форма; *практичне значення*: декоративна, вітамінна, харчова рослина, підщепа для троянд.

7. **R. canina L. f. praesox V. Mitin** – шипшина собача ф. рання. *Життєва форма*: прямостоячий кущ до 4 м заввишки; *ареал*: культурний; *походження*: Донецький ботанічний сад НАН України; *вид вихідного матеріалу*: насіння; *особливості морфології*: пагони з малою кількістю шипів; *плоди* довгасті, середніх або великих розмірів, досягають наприкінці серпня; *способи репродукції*: розмножується насінням, живцями і щепленням, при насінневому розмноженні у потомства не відбувається розщеплення ознак, форма зберігається стабільною; *стійкість*: низька, значно ушкоджується іржею троянд; *наукова цінність*: цікава як малошипова форма; *практичне значення*: декоративна, вітамінна, харчова рослина, підщепа для троянд.

8. **R. canina L. f. vardisubanica V. Mitin** – шипшина собача ф. вардисубанська. *Життєва форма*: прямостоячий кущ до 5 м заввишки; *ареал*: Східна Грузія; *походження*: Грузія, поблизу дороги з Вардисубані на Тетрицклеві; *вид вихідного матеріалу*: насіння; *особливості морфології*: шипи міцні, шаблеподібно вигнуті, світлі, численні, листки голі і злегка залозисті, квітки чисто-білі; *плоди* овальні, щетинисті, середніх розмірів, досягають у жовтні; *способи репродукції*: розмножується насінням, живцями і щепленням, при насінневому розмноженні у потомства не відбувається розщеплення ознак, форма зберігається стабільною; *стійкість*: дуже висока; *наукова цінність*: можливо, особливий вид, вихідний матеріал для інтродукції і селекції; *практичне значення*: декоративна рослина, підщепа для троянд.

9. **R. canina L. f. vardisubanica V. Mitin** – шипшина собача ф. вардисубанська. *Життєва форма*: прямостоячий кущ до 5 м

заввишки; *ареал*: Грузія; *походження*: Грузія, с. Кабали, серед кущових заростей біля дороги; *вид вихідного матеріалу*: насіння; *особливості морфології*: шипи міцні, шаблеподібно вигнуті, червонуваті, численні, листки голі і злегка залозисті, квітки чисто-білі, *плоди* овальні, щетинисті, середніх розмірів, досягають у жовтні; *способи репродукції*: розмножується насінням, живцями і щепленням, при насінневому розмноженні у потомства не відбувається розщеплення ознак, форма зберігається стабільною; *стійкість*: дуже висока; *наукова цінність*: можливо, особливий вид, вихідний матеріал для інтродукції і селекції; *практичне значення*: декоративна рослина, підщепа для троянд.

10. **R. canina L. f. zacatalica V. Mitin** – шипшина собача ф. закатальська. *Життєва форма*: прямостоячий кущ до 4 м заввишки; *ареал*: Азербайджан, Закатальський р-н; Грузія, Цинандальський р-н; *походження*: Азербайджан, м. Закатали, центр міста, вуличне насадження; *вид вихідного матеріалу*: насіння; *особливості морфології*: листки голі, при розгортанні червонуваті; *плоди* середніх розмірів, довгасті, вузькі, як і плодоніжки, щетинисто-залозисті; *способи репродукції*: розмножується насінням, живцями і щепленням, при насінневому розмноженні у потомства не відбувається розщеплення ознак, форма зберігається стабільною; *стійкість*: дуже висока; *наукова цінність*: вихідний матеріал для інтродукції і селекції; *практичне значення*: декоративна, вітамінна, підщепа для троянд.

11. **R. canina L. f. zacatalica V. Mitin** – шипшина собача ф. закатальська. *Життєва форма*: прямостоячий кущ до 4 м заввишки; *ареал*: Азербайджан, Закатальський р-н; Грузія, Цинандальський р-н; *походження*: Грузія, м. Цинандалі, парк; *вид вихідного матеріалу*: насіння; *особливості морфології*: листки голі, при розгортанні червонуваті; *плоди* середніх розмірів, довгасті,

вузькі, як і плодоніжки, щетинисто-залозисті; *способи репродукції*: розмножується насінням, живцями і щепленням, при насінневному розмноженні у потомства не відбувається розщеплення ознак, форма зберігається стабільною; *стійкість*: дуже висока; *наукова цінність*: вихідний матеріал для інтродукції і селекції; *практичне значення*: декоративна, вітамінна, підщепа для садових троянд.

12. **R. corymbifera Borkh. f. granatum V. Mitin** – шипшина щитконосна ф. гранатна. *Життєва форма*: прямостоячий кущ до 4 м заввишки; *ареал*: Східна Грузія; *походження*: Грузія, Гомборський перевал, 1600 м н. р. м., відкрите місце, серед окремих кущових куртин; *вид вихідного матеріалу*: насіння; *особливості морфології*: листки великі й опушені; плоди великі, гранатоподібні, зібрані в щитки, плодоніжки і основа плодів рідко вкриті щетинками; *способи репродукції*: розмножується насінням, живцями і щепленням, при насінневному розмноженні у потомства не відбувається розщеплення ознак, форма зберігається стабільною; *стійкість*: висока; *наукова цінність*: можливо, особливий вид, вихідний матеріал для інтродукції і селекції; *практичне значення*: декоративна, вітамінна, харчова рослина, підщепа для троянд.

13. **R. maximowicziana Regel f. arvensioides V. Mitin** – шипшина Максимовича ф. арвензіподібна. *Життєва форма*: кущ, що підіймається, із пагонами до 7 м завдовжки; *ареал*: культурний; *походження*: Ботанічний сад АН Латвії (м. Саласпілс); *вид вихідного матеріалу*: насіння; *особливості морфології*: шипи рідко розміщені, прилистки цілокраї; *способи репродукції*: розмножується насінням і живцями, при насінневному розмноженні у потомства відбувається розщеплення ознак, тому форма зберігається стабільною лише при вегетативному розмноженні; *стійкість*: висока; *наукова цінність*: імовірно, спонтанний гібрид між *R. maximowicziana*

Regel і *R. arvensis* Huds., цікава гібридна форма; *практичне значення*: декоративна рослина.

14. **R. maximowicziana Regel f. multifloroides V. Mitin** – шипшина Максимовича ф. мультифлоровидна. *Життєва форма*: кущ, що підіймається, з пагонами до 7 м завдовжки; *ареал*: культурний; *походження*: Ботанічний сад АН Латвії (м. Саласпілс); *вид вихідного матеріалу*: насіння; *особливості морфології*: пагони вкриті рідко розташованими великими шипами, прилистки пірчасті; *способи репродукції*: розмножується насінням і живцями, при насінневному розмноженні у потомства відбувається розщеплення ознак, тому форма зберігається стабільною лише при вегетативному розмноженні; *стійкість*: висока; *наукова цінність*: спонтанний гібрид між *R. maximowicziana* Regel і *R. multiflora* Thunb., цікава гібридна форма; *практичне значення*: декоративна рослина.

15. **R. micrantha Smith f. samtredica V. Mitin** – шипшина дрібноквіткова ф. самтрєдська. *Життєва форма*: прямостоячий кущ до 3 м заввишки; *ареал*: Західна Грузія; *походження*: Грузія, серед кущів біля бензоколонки по дорозі із Самтрєдія на Кутаїсі; *вид вихідного матеріалу*: насіння; *особливості морфології*: квітки чисто-білі; *способи репродукції*: розмножується насінням, живцями і щепленням, при насінневному розмноженні у потомства не відбувається розщеплення ознак, форма зберігається стабільною; *стійкість*: середня; *наукова цінність*: можливо, особливий вид; *практичне значення*: декоративна, вітамінна рослина, підщепа для троянд.

16. **R. multiflora Thunb. f. vladimiriana V. Mitin** – шипшина багатоквіткова ф. Володимира. *Життєва форма*: ліаноподібний кущ, пагони до 5 м завдовжки; *ареал*: культурний; *походження*: Ботанічний сад БІНа АН Росії (м. Санкт-Петербург); *вид вихідного матеріалу*: живці; *особливості морфології*: пагони безшипіві, квітки дрібні, чисто-білі, від *R. multiflora* Thunb. f. *cutaisiensis*

V. Mitin відрізняється за характером опушення і залозистості листків; *способи репродукції*: розмножується насінням, живцями і щепленням, при насінневому розмноженні у потомства відбувається розщеплення ознак, тому форма зберігається стабільною лише при вегетативному розмноженні; *стійкість*: дуже висока; *наукова цінність*: вихідний матеріал для гібридизації і селекції; *практичне значення*: декоративна, підщепа для троянд.

17. **R. palustris Marsh. f. alba V. Mitin** – шипшина болотна ф. біла. *Життєва форма*: прямостоячий кущ, до 3 м заввишки; *ареал*: культурний; *походження*: Ботанічний сад Санкт-Петербурзької лісотехнічної академії; *вид вихідного матеріалу*: насіння; *особливості морфології*: квітки чисто-білі, приймочки бордово-червоні; *способи репродукції*: розмножується живцями і кореневими відводками, насіння не утворює; *стійкість*: середня; *наукова цінність*: спонтанний гібрид з *R. spinosissima* L., вихідний матеріал для інтродукції і селекції; *практичне значення*: декоративна рослина.

18. **R. pendulina L. f. macrocarpa V. Mitin** – шипшина альпійська ф. великоплідна. *Життєва форма*: прямостоячий кущ з пагонами до 2,5 м завдовжки; *ареал*: культурний; *походження*: розсадник дорожньо-експлуатаційної ділянки (м. Умань); *вид вихідного матеріалу*: живці; *особливості морфології*: гексоплоїдна великоплідна форма; *способи репродукції*: розмножується насінням, кореневими відсадками і живцями, при насінневому розмноженні у потомства відбувається розщеплення ознак, тому форма зберігається стабільною лише при вегетативному розмноженні; *стійкість*: висока; *наукова цінність*: вихідний матеріал для одержання великоплідних вітамінних шипшин; *практичне значення*: декоративна, меліоративна, вітамінна, харчова рослина.

19. **R. roopae Lonacz f. riekstae V. Mitin** – шипшина Роопа ф. Ріексти. *Життєва форма*: прямостоячий кущ, до 3 м заввишки; *ареал*: культурний; *походження*: Бо-

танічний сад АН Латвії (м. Саласпілс); *вид вихідного матеріалу*: живці; *особливості морфології*: більша частина пагонів не має шипів і лише біля основи окремих стебел трапляється від одного до трьох шипів; *способи репродукції*: розмножується щепленням і живцями, насіння утворює, проте насіннєве розмноження не вивчене; *стійкість*: висока; *наукова цінність*: вихідний матеріал для інтродукції і селекції; *практичне значення*: декоративна, вітамінна рослина, підщепа для троянд.

20. **R. rubiginosa L. f. batumica V. Mitin** – шипшина іржава ф. батумська. *Життєва форма*: прямостоячий кущ до 3,5 м заввишки; *ареал*: не відомий; *походження*: Батумський ботанічний сад; *вид вихідного матеріалу*: насіння; *особливості морфології*: листки темно-зелені, блискучі, з червонуватими жилками, знизу вкриті залозками; квітки яскраво-рожеві, досить великі, дуже декоративні; *способи репродукції*: розмножується насінням, живцями і щепленням, при насінневому розмноженні у потомства не відбувається розщеплення ознак, форма зберігається стабільною; *стійкість*: середня, ушкоджується іржею; *наукова цінність*: можливо, особливий вид, вихідний матеріал для інтродукції і селекції; *практичне значення*: декоративна, вітамінна рослина, підщепа для троянд.

21. **R. rugosa Thunb. f. albiflora V. Mitin** – шипшина зморшкувата ф. білокріткова. *Життєва форма*: прямостоячий коренево-пагінний кущ до 1 м заввишки; *ареал*: культурний; *походження*: відібрана серед сіянців на розсаднику дендропарку "Софіївка"; *вид вихідного матеріалу*: сіянці; *особливості морфології*: рослини низькорослі; квітки чисто-білі, середніх розмірів; *способи репродукції*: розмножується насінням, кореневими відводками і живцями, при насінневому розмноженні у потомства відбувається розщеплення ознак, тому форма зберігається стабільною лише при вегетативному розмноженні; *стійкість*: висока; *наукова цінність*: вихідний матеріал для гібридизації і селекції;

практичне значення: декоративна, меліоративна, плодова рослина.

22. **R. rugosa Thunb. f. carminea V. Mitin** – шипшина зморшкувата ф. кармінова. *Життєва форма*: прямостоячий кущ до 2,5 м заввишки; *ареал*: від Камчатки до Японії, Приморський край, Китай, Корея; *походження*: дендрарій, створений лісничим П.К. Шлапаком у 1950–1956 роках у с. Синиця Уманського р-ну Черкаської обл.; *вид вихідного матеріалу*: насіння; *особливості морфології*: квітки великі, карміново-червоні; *способи репродукції*: розмножується насінням, кореневими відсадками і живцями, при насінневому розмноженні у потомства відбувається розщеплення ознак, тому форма зберігається стабільною лише при вегетативному розмноженні; *стійкість*: висока; *наукова цінність*: вихідний матеріал для гібридизації і селекції; *практичне значення*: декоративна, меліоративна, плодова рослина.

23. **R. rugosa Thunb. f. microcarpa V. Mitin** – шипшина зморшкувата ф. дрібноплідна. *Життєва форма*: прямостоячий коренево-пагінний кущ до 2,5 м заввишки; *ареал*: від Камчатки до Японії, Приморський край, Китай, Корея; *походження*: дендрарій с. Синиця (Уманський р-н, Черкаська обл.); *вид вихідного матеріалу*: насіння; *особливості морфології*: плоди дрібні, але численні; *способи репродукції*: розмножується насінням, кореневими відсадками і живцями, при насінневому розмноженні у потомства відбувається розщеплення ознак, тому форма зберігається стабільною лише при вегетативному розмноженні; *стійкість*: висока; *наукова цінність*: вихідний матеріал для гібридизації і селекції; *практичне значення*: декоративна, меліоративна, плодова рослина.

24. **R. rugosa Thunb. f. roseaflora V. Mitin** – шипшина зморшкувата ф. різноквіткова. *Життєва форма*: прямостоячий коренево-пагінний кущ до 2,5 м заввишки; *ареал*: від Камчатки до Японії, Приморський край, Китай, Корея; *походження*: дендрарій с. Синиця (Уманський р-н, Черкаська обл.); *вид*

вихідного матеріалу: насіння; *особливості морфології*: квітки великі, рожеві; *способи репродукції*: розмножується насінням, кореневими відсадками і живцями, при насінневому розмноженні у потомства відбувається розщеплення ознак, тому форма зберігається стабільною лише при вегетативному розмноженні; *стійкість*: висока; *наукова цінність*: вихідний матеріал для гібридизації і селекції; *практичне значення*: декоративна, меліоративна, плодова.

25. **R. rugosa Thunb. f. rubriflora V. Mitin** – шипшина зморшкувата ф. червоноквіткова. *Життєва форма*: прямостоячий коренево-відсадковий кущ до 2 м заввишки; *ареал*: від Камчатки до Японії, Приморський край, Китай, Корея; *походження*: Ботанічний сад ДСНЦ АН СРСР (м. Владивосток); *вид вихідного матеріалу*: насіння; *особливості морфології*: форма з червоними квітками; *способи репродукції*: розмножується насінням, кореневими відсадками і живцями, при насінневому розмноженні у потомства відбувається розщеплення ознак, тому форма зберігається стабільною лише при вегетативному розмноженні; *стійкість*: висока; *наукова цінність*: вихідний матеріал для інтродукції і селекції; *практичне значення*: декоративна, меліоративна, плодова рослина.

26. **R. tomentosa Smith f. alievi V. Mitin** – шипшина повстяна ф. Алієва. *Життєва форма*: прямостоячий кущ до 3 м заввишки; *ареал*: Азербайджан, Закатальський р-н; *походження*: Азербайджан, Закатальський заповідник, альпійська зона; *вид вихідного матеріалу*: насіння; *особливості морфології*: квітки великі, чисто-білі, плоди дуже великі, довгасті, з горизонтально розпростертими чашолистками; *способи репродукції*: розмножується насінням, живцями і щепленням, при насінневому розмноженні у потомства не відбувається розщеплення ознак, форма зберігається стабільною; *стійкість*: середня; *наукова цінність*: вихідний матеріал для інтродукції і селекції; *практичне значення*: декоративна, вітамінна, харчова рослина, підщепа для троянд.

За цикл робіт з вивчення шипшин у 1995 р. В.В. Мітін був нагороджений академічною премією ім. В.Я. Юр'єва.

1. Гаджиева Г.Г. Шиповники (*Rosa L., Rosa-seae*) из подрода *Chamaerhodon Dumort* во флоре Кавказа // Новости систематики высших растений. – 1983. – 20. – С. 121–126.

2. Гаджиева Г.Г. Новые шиповники (*Rosa L.*) из Талыша // Новости систематики высших растений. – 1997. – 14. – С. 128–134.

3. Митин В.В. Интродукция шиповников в Лесостепи Украины. – К.: Наук. думка, 1993. – 62 с.

4. Сааков С.Г., Фишер О.А. Род 32. Роза, шиповник – *Rosa L.* // Деревья и кустарники СССР. – М.; Л.: Изд-во АН СРСР, 1954. – Т. 3. – С. 616–690.

5. Соколов С.Я., Связева О.А. География древесных растений СССР. – М.; Л.: Наука, 1965. – 359 с.

6. Хржановский В.Г. Розы. Филогения и систематика. Спонтанные виды европейской части СССР, Крыма и Кавказа. – М.: Сов. наука, 1958. – 497 с.

7. Черепанов С.К. Сосудистые растения СССР. – Л.: Наука, 1981. – 509 с.

8. Rehder A. Manual of cultivated trees and shrubs hardy in North America. – New York: Macmillan, 1949. – P. 426–451.

Рекомендувала до друку О.Л. Рубцова

И.С. Косенко, В.П. Шлапак

Национальный дендрологический парк "Софиевка" НАН Украины, Украина, г. Умань

СОЗДАТЕЛЬ КОЛЛЕКЦИОННОГО ФОНДА ШИПОВНИКОВ В НАЦИОНАЛЬНОМ ДЕНДРОЛОГИЧЕСКОМ ПАРКЕ "СОФИЕВКА"

Освещен жизненный путь и результаты деятельности В.В. Митина по интродукции и селекции видов рода *Rosa L.* Приведены его научные достижения по рациональному обогащению биоразнообразия растений путем выведения новых безшипых форм шиповника.

I.S. Kosenko, V.P. Shlapak

National Dendrological Park *Sofiyivka* of National Academy of Sciences of Ukraine, Ukraine, Uman'

THE CREATOR OF THE WILD-ROSE COLLECTION IN THE NATIONAL DENDROLOGICAL PARK SOFIYIVKA

The biography and the results of V.V. Mitin creative activity in introduction and selection of the genus *Rosa L.* species are elaborated. His scientific achievements as for the rational enrichment of plants biodiversity, using the way of new unthorn wild-roses forms breeding are given.